

Raymond Rammeloo
De Krijgstucht anno 1815

*lezing gegeven tijdens het Napoleontisch weekend "Foiré de Ruyter"
te Fort Sabina op zondag 8 november 2009*

Welkom, Dames en Heren, bij deze lezing over de krijgstucht anno 1815. De komende driekwart uur wil ik u een verhaal vertellen over regels, rangorde en tucht. Over dronkenschap, stroperijen en ongeoorloofde afwezigheid. Over het cachot, rietslagen en de tweede klasse van correctie. Ik hoop dat u ervan geniet.

Inleiding

De bevrijding van Nederland in de winter van 1813-1814 ging gepaard met de oprichting van de nieuwe Nederlandse Armée. De militaire wetten waaronder de leden der krijgsmacht zich dienden te onderwerpen, waren echter nog een erfenis van het Frans gezag. De jonge staat werkte ijverig aan eigen wet- en regelgeving. Op 10 juli 1814 stuurde Zijne Koninklijke Hoogheid de soevereine vorst een missive ter bekrachtiging aan de Staten Generaal bevattende de *Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Geregtschhof en Regtspleging voor het krijgsvolk te lande*. Na advies van Hunne Edel Mogenden Gedeputeerden tot de zaken der justitie werden tien dagen later beide delen zonder wijzigingen aangenomen. Minder dan een jaar later werden hier nog twee delen aan toegevoegd: het *Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande* en het *Reglement van krijgstucht of discipline voor het krijgsvolk te lande*. Samen met de wetgeving voor de zeemacht vormde dit het Militair Wetboek.

Willen we een compleet beeld krijgen van de krijgstucht bij de landmacht in 1815 - en dat geldt zeker voor de praktijk van levende geschiedenis - dan hebben we niet genoeg aan enkel het *Reglement van krijgstucht of discipline voor het krijgsvolk te lande*. Dit werd overigens op 22 april 1815 aan alle korpsen der landmacht verstuurd en met terugwerkende kracht geldig verklaard vanaf 15 maart van dat jaar, de dag van goedkeuring door de Staten-Generaal. Ook andere voorschriften geven inzicht in de handhaving van de krijgstucht. Ten eerste is dat het *Reglement op den Inwendigen Dienst, de politie en de krijgstucht van de Infanterij* dat op 3 mei 1814 naar de diverse korpsen is verstuurd. Hoewel het latere Militair Wetboek dit reglement overtroeft, geeft het ons veel praktische informatie over de dagelijkse bezigheden. Ten tweede is dat het *Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande* waarin onder andere de uitvoering van lijfstraffen beschreven staat. Ten derde is dat *Regtspleging voor het krijgsvolk te lande* waarin onder andere de omstandigheden bij gevangenschap gereguleerd zijn. Gedurende mijn lezing zal ik steeds proberen aan te geven welke bron ik gebruik. Hierbij ga ik uit van het principe dat een nieuw reglement boven een oud gaat in geval van tegenspraak.

Overtredingen tegen de krijgstucht

Laten we beginnen met een beschrijving van het begrip krijgstucht volgens het *Reglement van krijgstucht of discipline voor het krijgsvolk te lande* en daarna onderzoeken wat de diverse overtredingen zijn die een militair zoal kan begaan.

“De krijgstucht bestaat in de hoogst mogelijke orde, in de allerspoedigste uitvoering der gegevene bevelen zonder de minste tegenspraak en in de onvermijdelijke bestraffing der geringste nalatigheden of misslagen, zoals ook der personen, welke derzelve bedreven hebben of hunnen plicht in het nakomen der voorgeschrevene orders verzuimen; terwijl eene volstreckte lijdelijke gehoorzaamheid van den mindere aan den meerdere er de grondslag van is.” (§1)

Dit laat direct zien dat er geen uitputtende lijst van overtredingen tegen de krijgstucht te geven is. Immers het naleven van de reglementen kan in principe slechts op één manier, terwijl tegen elk regeltje afzonderlijk op tientallen manieren te zondigen is. Desondanks geef ik u een aantal voorbeelden om te ontdekken wat er volgens het *Reglement van krijgstucht* aan misslagen te begaan zijn.

- Geen eerbied bewijzen ten opzichte van meerderen in woorden, gedrag of gebaren zowel binnen als buiten dienst. Een meerdere is iedereen met een hogere rang binnen of buiten de eigen eenheid en bij gelijke rang de meerdere in dienstjaren.
- Uit luiheid of onachtzaamheid orders niet volbrengen of zich verzetten tegen een ontvangen order. Klagen mag wel, maar pas na uitvoering van het bevel.
- Elk commandant is verantwoordelijk voor zijn troepen. Geeft hij hen de mogelijkheid zich aan onbehoorlijke conduites, dat wil zeggen onbehoorlijk gedrag, te buiten te gaan, dan is ook hij in overtreding.
- Excessen of baldadigheden tegen vreedzame burgers worden bestraft naast het vergoeden van de veroorzaakte schade.
- Het onbehoorlijk behandelen van ondergeschikten of zich enige feitelijkheden tegen hen veroorloven.
- Niet verschijnen op de verschillen appellen, wachten, exercities en inspecties of in geval van alarm niet genoeg waakzaamheid tonen om zich onder de wapenen te begeven.
- Op wacht of in dienst beschonken zijn of zich buiten dienst in drank te buiten gaan of zich overgeven aan liederlijk gedrag.
- Een schildwacht die in vredestijd en zonder schadelijke gevolgen zijn post verlaat, in slaap valt of niet aan zijn consigne heeft voldaan. Als er wel schadelijke gevolgen zijn of het zich in oorlogstijd voordoet, is het een misdad en zal hij door de krijgsraad berecht worden.
- Wegblijven boven het verlof maar binnen vier weken alsnog bij de eenheid terugkeren.
- Verwaarlozen van uiterlijk voorkomen, kleding of wapenen.
- De kleine montering- of uitrustingsstukken verkopen, verpanden of ruïneren.
- Al wie zich schuldig maakt aan kijverijen, vechterijen of baldadigheden door dronkenschap.
- Lichte stroperijen. Het stelen van vee daarentegen, is een misdad.
- Het brengen van voedsel of drank aan gearresteerden zonder toestemming.
- Als soldaat of onder-officier in het huwelijk treden zonder toestemming van je commandant.
- Grof spel, gokken om geld, of het maken van onbehoorlijke verteringen door officieren of onder-officieren.

In het algemeen moeten bestraft worden

“alle zoodanige handelingen en gedragingen, welke met de instandhouding eener goede discipline en krijgstucht in de militaire dienst onbestaanbaar zijn.” (art. 27)

Zodra het gedrag echter misdaden betreft, komen we in het domein van het *Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande*. Dit betreft bijvoorbeeld verraad, spionage, insubordinatie, desertie naar de vijand, frauduleuze administratie, roof en grof geweld. Hiermee kom je voor de krijgsraad, wat buiten het bestek van deze lezing valt. Overtredingen tegen de krijgstucht worden immers altijd binnen het eigen korps afgedaan.

Straffen voor soldaten

Het *Reglement voor de krijgstucht* schrijft geen bepaalde straf voor bij elke specifieke overtreding. Het is aan de bevoegd officier de strafmaat te bepalen. Daartoe staat hem een arsenaal aan strafmaatregelen ter beschikking. Het hangt echter van de rang van de overtreder af welke straffen hij kan ondergaan. Hiervoor bestaan er drie klassen.

- Ten eerste “de officieren van alle rang”;
- ten tweede “de onder-officieren en die met dezelve gelijkstaan,” voor het militair recht horen daar ook de korporaals bij;
- en ten derde de soldaten, tamboers, pijpers en halvemaan-blazers.

Evengoed is straffen verbonden aan de functie die je bekleedt: niet iedereen kan alle straffen uitdelen. Laat ik beginnen bij de straffen die aan soldaten, de laagste klasse, kunnen worden opgelegd na een overtreding tegen de krijgstucht. Ik ga van de zwaarste naar de lichtste straf.

- Het ondergaan van rietslagen,
- het ondergaan van klingslagen,
- opsluiting in het cachot, ook wel het gat genoemd,
- opsluiting in de provoost,
- arrest in de politiekamer, ook wel de strafkamer genoemd,
- het kwartierarrest,
- het stadsarrest,
- het doen van strafwachten, strafexerceren, werktoeren in de chambrée en in het kwartier of werktoeren in de stad.

Ik zal deze straffen nu afzonderlijk beschrijven: wie ze kan opleggen, wat de maximale duur ervan is en hoe de uitvoering in zijn werk gaat.

Om te beginnen wordt de overtreding opgemerkt. Een meerdere moet daarop de overtreder het arrest aanzeggen. Dit betekent dat de militair nu gehouden is buiten dienst in zijn kamer te blijven. Hierop wordt er rapport gemaakt dat via de militaire hiërarchie omhoog gaat tot de kwestie bij de commanderend officier van de compagnie terecht komt. Hij bepaalt vervolgens de strafmaat. In het algemeen is elke hogere officier van het korps ook bevoegd straffen te geven. Voor riet- of klingslagen is echter een summier onderzoek op order van de commanderend officier van het korps vereist. Voor cachot- en provoost-straffen is toestemming van de commandant van het korps nodig. Voor de andere straffen is geen toestemming van hogerhand nodig, al moet altijd rapport uitgebracht worden bij de commandant van het korps. Het vraagt tact en inzicht van de commanderend officier der compagnie om goed met zijn machtsmiddelen om te gaan. Niet enkel om zijn manschappen goed te behandelen, maar ook om zelf niet als overtreder bestraft te worden.

Het *Crimineel Wetboek* leert ons dat de straf van rietslagen wordt uitgevoerd door twee korporals met een taai riet ter dikte van een gewone mans kleine vinger. De slagen moeten verspreid op de rug gegeven worden. De overtreder draagt hierbij de rok en ondergaat maximaal 25 slagen. Deze worden binnen 's kamers, in de kazerne of voor de compagnie bij het appel geven maar nooit voor het korps of bij de parade. De straf van klingslagen geschied op gelijke wijze, maar nu worden er platte, lichte degenklingen gebruikt met een stompe punt. Er vallen nu maximaal tien slagen. Zowel riet- als klingslagen zijn een uitzonderlijke straf en worden slechts bij zware overtredingen van de krijgstucht gegeven. De commanderend officier van de compagnie moet persoonlijk bij de strafoefening aanwezig zijn en direct na afloop rapport doen bij de commanderend officier van het korps.

Een soldaat kan opgesloten worden in het cachot, een onaangenaam hok, voor de duur van vier dagen te water en te brood of voor acht dagen met om de dag te water en te brood en om de dag gesloten in de boeien. Dit boeien kan aan beide handen en voeten of aan één hand en één voet. Het cachot is voorzien van het nodige stro om op te slapen. Dit wordt tweemaal per week verversd. Het *Reglement op den Inwendigen Dienst* vertelt ons dat elke gedetineerde een oude kapot, oftewel overjas, uit het magazijn krijgt en er verder een bak en een waterkruik aanwezig zijn.

In de provoost, de normale militaire gevangenis, kan een soldaat ten hoogste voor 14 dagen worden opgesloten, hetzij op de gewone kost of te water en te brood om de andere dag. Ook hier is sluiting in de boeien mogelijk. De gestrafte kan ook hier rekenen op vers stro, een oude kapot, een bak en een waterkruik.

Het cachot en de provoost bevinden zich in het provoosthuis van de garnizoensstad. Hier bevinden zich ook de verhoorkamer, de kamer van de krijgsraad en de woning van de provoost-geweldige. De provoost-geweldige draagt zorg voor de goede bewaring van de gearresteerden, het reinigen van het provoosthuis, het luchten der bewaarplaatsen, het onderhoud der inventaris, het voeden der gevangenen en het wassen van hun linnen, de verwarming en verlichting van de

vertrekken en het voorgeleiden van verdachten en getuigen bij de krijgsraad. Bij dit alles heeft hij de assistentie van een onder-officier en een schildwacht van het garnizoen. De schildwacht is voor het provoosthuis geposteerd. Daarnaast kan hij zich bedienen van zogenaamde stokkenknechts. *Regtspleging voor het krijgsvolk te lande* besteedt 58 artikelen aan de beschrijving van zijn taken, meer dan de lengte van het volledige *Reglement van krijgstucht*. Het is duidelijk een belangrijke taak.

Een gevangene mag geen post noch bezoekers ontvangen dan met toestemming van de commandant van het korps waartoe hij behoort. Wel wordt hij minstens twee maal per week geschoren. De provoost-geweldige zal de gearresteerden

“overeenkomstig derzelve rangen en de kostpenningen, die hij voor derzelve bewaring geniet, moeten voorzien van behoorlijke warme spijs en goed bier, alsmede van thee of koffij met melk, ten minste eens daags, en des morgens en des avonds van een boterham.” (art. 363)

De gedetineerde moeten dus soldij afdragen volgens een vastgesteld tarief om in hun onderhoud te kunnen voorzien. In de maanden november tot en met maart wordt voor behoorlijke verwarming gezorgd door middel van kachels, zakken met heet zand of flessen met heet water. Daarnaast zal de provoost-geweldige van oktober tot en met maart elke gedetineerde een deken geven en een lamp laten branden van donker worden tot negen uur.

De politiekamer is een apart vertrek in de kazerne of het kwartier waar soldaten ten hoogste gedurende drie weken voor straf moeten verblijven. Het woord politie sloeg toen op interne orde en netheid van de kazerne. In tegenstelling tot detentie in het provoosthuis, ontslaat arrest in de politiekamer je niet van de garnizoensdienst of de exercitiën van je korps. Het *Reglement op de huisvesting van de troepen van de staat* van 26 juni 1814 vertelt ons dat de politiekamer is ingericht met halve founituren zonder lakens, dat wil zeggen: een strozak, hoofdpeluw en één oude deken, in de winter twee. Evenals in de normale kamers slapen twee soldaten in één bed. Het *Reglement op den Inwendigen Dienst* voegt nog toe dat de gearresteerden hun rokken en gewone kleding dragen maar met de kwartiermuts en zonder wapenen. Ze krijgen het eten bezorgd uit hun chambrée, waar ze normaal verblijven. De commandant van de kazernewacht heeft de sleutels van de politiekamer en is verantwoordelijk voor de inventaris ervan.

De straf van het kwartierarrest bestaat uit het zich niet mogen begeven buiten het kwartier behalve voor de dienst. Deze straf kan tot een maand duren. Onder het kwartier verstaat men het terrein waar de kazernen staan. De kazernewacht heeft het boekje met daarin de namen en termijnen der gearresteerden. De onder-adjutant houdt dit boekje actueel en zal

“zich door het doen van appellen verzekeren, dat de manschappen welke in de kazernen arrest hebben, dezelve niet verlaten.” (art. 62)

aldus het *Reglement op den Inwendigen Dienst*.

Stadsarrest betekent dat de soldaat gehouden is zich niet buiten de garnizoensstad te begeven. Nadere omschrijvingen ontbreken helaas.

De lichtste straffen die soldaten gegeven kunnen worden na een overtreding tegen de krijgstucht zijn strafwachten, strafexercitie en werktoeren in de chambrée, het kwartier of de stad. Het gaat hier om diensten die boven de normale wachttol of indeling moeten worden gedaan. Ik ga ze nu één voor één langs.

Strafwacht kan bestaan uit het draaien van extra kazernewacht of extra wacht in het kader van de garnizoensdienst. De kazernewacht wordt in het *Reglement op den Inwendigen Dienst* beschreven en is verantwoordelijk voor de goede orde en rust in het kwartier of de kazerne. Het *Reglement voor den Garnizoensdienst* van 11 januari 1815 leert ons dat de wachten van het garnizoen elke 24 uur worden afgelost en dienen in tijd van vrede “voor de rust, goede orde en veiligheid der plaats.” Normaal gesproken dient elke soldaat hiervan zes uren als schildwacht te staan. Welke wacht ze ook hebben, hun eten wordt door de kok der chambrée gebracht.

Over strafexercitie heb ik geen nadere details gevonden. Blijkbaar ging men er toen vanuit dat dit wel duidelijk was. De interpretatie dat strafexercitie niet meer is dan het een aantal maal voor een bepaalde duur exerceren onder een toegewezen commandant, zal er waarschijnlijk niet ver naast zitten.

Werktoeren in de chambrée en het kwartier staan beschreven in het *Reglement op den Inwendigen Dienst*. De chambrée is de kazernekamer van de escouade, een halve sectie onder leiding van een korporaal. Hier zijn altijd werkzaamheden voor te verrichten: 's ochtends het vegen en luchten van de vertrekken; het vervullen van de dagelijkse koksdienst; zaterdags de tafels en banken afschuren en de dekens uitkloppen; de fourier assisteren bij het halen van brood, turf of stro; en ten slotte elke eerste dag van de maand de glazen wassen, van binnen en van buiten. De werktoeren in het kwartier bestaan uit het vegen van de voorplaats van de kazerne, de gangen, trappen en overige ruimtes die niet strikt tot een bepaalde compagnie behoren. De gearresteerden in de politiekamer worden ook voor de werktoeren in het kwartier ingedeeld.

Werktoeren in de stad zijn volgens het *Reglement voor den Garnizoensdienst* geregeld en wisselen iedere 24 uur. Dit kunnen werkzaamheden zijn aan de vestingwerken, het materieel of in de magazijnen.

Ik heb nu alle individuele straffen voor de soldaat doorgelopen. Het strafarsenaal waarmee de krijgstucht afgedwongen kan worden bestaat samengevat uit vier categorieën: slagen, detentie, arrest en extra diensten. Elke van deze categorieën kent op zijn beurt weer gradaties. Bij de slagen zijn dit de riet- of klingslagen, bij detentie is dit het cachot of de provoost, bij arrest de politiekamer, kwartierarrest of stadsarrest en bij de extra diensten bestaat de keuze uit kazernewacht, garnizoenswacht, strafexercitie of werktoeren in de stad, het kwartier of de chambrée. Binnen deze gradaties zijn er nog vele opties, zoals het aantal slagen dat gegeven wordt, of de detentie op water en brood is en in welke mate de gevangene geboeid is. Hiermee staat de commandant der compagnie een breed palet aan tuchtigingsmaatregelen ter beschikking. Over het gebruik hiervan stuurt de Kommissaris-Generaal voor het Departement van Oorlog, de Luitenant-Generaal Janssens, vanuit Brussel op 17 mei 1815 een nader voorschrift:

“dat de bedoeling des Konings is, de soldaten door gevoel van eer en eigenwaarde aan derzelve verplichtingen te verbinden, en dus ook, zelfs bij een matig gedrag hen tegen corporale straffen te hoeden.”

Soldaten die door herhaalde overtreding, ongehoorzaamheid of liederlijk gedrag onvatbaar blijken voor het gevoel van eer, kunnen door de commanderend officier van het korps in de tweede klasse worden geplaatst. Soldaten die zich hierin bevinden kunnen tot wel vijftig rietslagen en 15 klingslagen krijgen voor een overtreding tegen de krijgstucht. De toelatingseis tot deze tweede klasse van correctie is drie maal vruchteloos in het cachot opgesloten zijn geweest. Als uiterste maatregel is ontslag uit de dienst mogelijk. Dit bestaat uit

“het doen geven van vijftig rietslagen voor de compagnie en het aldaar doen voorlezen en ter hand stellen van een schriftelijk declaratoir, inhoudende den naam en het signalement van den persoon, aan wien het wordt afgegeven, het korps waarbij, en den tijd hoe lang hij heeft gediend, benevens de overtreding door hem begaan, ter oorzaak waarvan hij voor de militaire dienst ongeschikt verklaard en uit dezelve ontslagen wordt, met order om zich niet weder bij het korps te voegen. En zal voorts een dubbel van hetzelfde declaratoir worden bezorgd aan het bestuur der stad of plaats, alwaar de weggezondene het laatst heeft gewoond.” (art.33)

Voordat het echter zover was, had de overtreder al voor drie overtredingen rietslagen ontvangen en was de voordracht voor zijn ontslag al bij de Kommissaris-Generaal voor het Departement van Oorlog langsgeweest. Behalve dat de soldaat hiermee, misschien wel opzettelijk, uit dienst was, wist iedereen in het dorp waar hij vandaan kwam weldra van de schande die hij over zich had afgeroepen.

Straffen voor onder-officieren

Voor de hogere rangen zijn de straffen milder dan voor de eenvoudige soldaten. Onder-officieren en die met dezelve gelijkstaan, waaronder korporaals, kunnen op de volgende manieren gestraft worden.

De zwaarste straf is degradatie op last van de commandant van het korps voor zolang de onder-officier zich niet verbetert. Hij vervalt dan tot soldaat en kan daardoor alle straffen ondergaan die ook aan soldaten gegeven kunnen worden. Bij behoud van zijn rang kan een onder-officier worden opgesloten in het cachot voor maximaal vier dagen met of zonder verzwarende van te water en te brood of in de provoost voor maximaal veertien dagen met of zonder verzwarende van te water en te brood om de andere dag. Onder-officieren mogen echter niet in de boeien worden gesloten zoals soldaten en hun provoostkamer heeft een krib met gevulde strozak voor twee man als bed in plaats van wat los stro op de grond. Normaal heeft een onder-officier een bed voor zich alleen.

Verdere arresten zijn mogelijk in de politiekamer ten hoogste gedurende veertien dagen, een week korter dan voor de soldaten; enkel arrest in hun kamer voor maximaal drie weken, een straf die voor soldaten niet bestaat; het kwartierarrest evenals de soldaten voor ten hoogste één en het stadsarrest voor ten hoogste twee maanden. Alle vormen van arrest ontslaan de onder-officier niet van het volbrengen van zijn verplichtingen jegens de garnizoensdienst of de exercitiën van zijn korps. Detentie in het cachot of de provoost uiteraard wel. Alle straffen behalve de tijdelijke degradatie kunnen door de commanderend officier van de compagnie en hogere officieren van het korps gegeven worden. Voor onder-officieren zijn het cachot, de provoost en de politiekamer afgescheiden van die van de soldaten net zo goed als de onder-officieren in de kazerne niet bij de manschappen slapen maar hun eigen vertrekken hebben.

Straffen voor officieren

Na de soldaten en onder-officieren zal ik nu de hoogste klasse behandelen: de officieren van alle rang. Officieren die de krijgstucht overtreden kunnen enkel door de commanderend officier van hun korps gestraft worden, en wel met detentie bij de provoost-geweldige of met kamer-arrest. Voor een officier is de situatie heel anders, hij woont namelijk niet op de kazerne, maar betreft een eigen huis of kamer in de stad. Wanneer een officier door zijn superieur in arrest wordt gesteld, zal hem dit mondeling of schriftelijk worden aangezegd met afvraging van zijn zijdgeweer, dat wil zeggen zijn degen of sabel. De commandant van het korps kan dit arrest met teruggave van het zijdgeweer mondeling of schriftelijk opheffen. Na zijn ontslag uit het arrest moet de officier daarvan persoonlijk bij de hoofdofficieren van zijn korps rapport doen en in geval van een subaltern officier ook bij zijn compagniescommandant. Daarbij kan hem dan nog eens flink worden ingewreven wat hij fout had gedaan, zo lijkt me.

Detentie in de provoost kan ten hoogste voor veertien dagen waarbij de officier van alle dienst is ontheven. De provoostkamer voor officieren is ingericht met één tafel, één stoel voor iedere officier, een kandelaar, snuiter, asschop, tang en waterkan. Daarnaast is er een volwaardig bed met alle toebehoren. De verzorging door de provoost-geweldige is ook beter dan bij de soldaten en onder-officieren, door zijn stand en simpelweg omdat een officier meer kostenpenningen aan de provoost-geweldige moet afdragen. Detentie bij de provoost-geweldige kan voor een officier met of zonder acces zijn, dat wil zeggen met of zonder vrije toegang van derden.

Kamer-arrest met acces bestaat uit het zich niet mogen begeven uit zijn kamer of huis dan ter oorzaak van dienst. Dit kan door elk superieur officier van het korps gegeven worden. Bij kamerarrest zonder acces is de gearresteerd officier van alle dienst ontheven en kan hij een schildwacht voor zijn deur verwachten. Kamer-arrest duurt ten hoogste twee maanden.

Toepassing der straffen

Tot zover de straffen die op overtredingen tegen de krijgstucht door de verschillende rangen gegeven en ondergaan kunnen worden. Misschien is u al opgevallen dat hier geen enkele vorm van geldelijke boete onder valt. Dit is dan ook verboden door het *Crimineel Wetboek*. Enkel de straffen zoals bij wet bepaald mogen worden toegepast. Deze toepassing laat nog veel vrijheid over, zeker bij de krijgstucht. Het *Reglement van krijgstucht* geeft hier gelukkig een vaderlijk advies over. Elke meerdere die de bevoegdheid heeft om straffen uit te delen moet

“zorgvuldig toezien, dat hij bij het ordonneren van dezelve regtvaardigheid en billijkheid, zoowel als gestrengheid en gematigdheid in acht neme, en de tijd, plaats, trap en wijze van derzelver uitoefening bepale, naar mate der verzwarende of verliggende omstandigheden, welke met de daad zelve zijn gepaard geweest.” (art. 54)

Verder moet hij rekening houden met hoe vaak een overtreder al eerder straffen heeft ondergaan. Frequente overtreders moesten hard worden aangepakt. Hiertoe werd er per compagnie een strafboek bijgehouden onder verantwoordelijkheid van de kapitein of commanderend officier van de compagnie. Dit was ook het document waarop plaatsing in en uit de tweede klasse van correctie werd gebaseerd. Per korps moest er elke halfjaar een lijst worden ingestuurd aan de Kommissaris-Generaal voor het Departement van Oorlog zodat het niveau van krijgstucht direct uit het aantal plaatsingen in de tweede klasse kon worden afgelezen. Zo schrijft Luitenant-Generaal Janssens in zijn voorschrift van 17 mei 1815:

“Over het algemeen genomen is het bewezen dat *goede* officieren, *goede* soldaten maken, en het zal mij een uitstekend genoegen wezen, Zijne Majesteit zoodanige chefs te doen kennen, welke eene volmaakte krijgstucht in derzelver korpsen weten te onderhouden, zoodanig dat het blijke dat zij daardoor niet genoodzaakt zijn vele hunner onderhebbende manschappen uit de eerste in de tweede klasse te brengen en dus tot het uitoefenen van lijfstraffen hunne toevlugt te moeten nemen.”

Ik wens de heren officieren hiermee veel succes en ik wil u allen hartelijk danken voor uw aandacht.